

KERKBRIEF

Driemaandelijks
Jaargang 42, nr 3 – Herfst 2013

België-
Belgique
P.B.-P.P.
BC 20560

Periodiek van de Verenigde Protestantse Kerk in Leuven
V.U.: Ernst Veen, L. Beosierlaan 89, 3010 Leuven
P 708844 – Afgiftekantoor: Leuven Mail

Inhoud

- 02 Samen met God
- 03-06 Kerkdiensten
- 07-12 Geknipt voor u!
- 13-14 Het Loofhuttenfeest
- 15-16 Gemeentenieuws
- 17-20 Homo homini lupus
- 20-24 Meditatie – Wat is uw naam?
- 25-26 Woorden van de Kerk (28) - Transsubstantiatie
- 27 Media & Bereikbaarheid
- 28 Adressenlijst

Samen met God

Ik droomde
Dat ik wandelde langs het strand,
Samen met God.

Tegen de blauwe lucht
Tekenden zich perioden van mijn leven af.
Voor iedere periode zag ik
Twee paar voetstappen in het zand:
Het ene paar van mijzelf
En het andere paar van God.

Terugkijkend naar die voetstappen in het zand
Zag ik, dat er op verscheidene plaatsen van mijn levensweg
Slechts één paar voetstappen was.
Ik merkte ook op dat dit juist gebeurde
Tijdens moeilijke tijden in mijn leven.

Dus vroeg ik:
God, juist op de moeilijkste momenten van mijn leven
Is er slechts één paar voetstappen!
Ik snap niet dat U mij juist op die momenten
hebt verlaten.

God antwoordde:
“Mijn kind, ik houd van je
en zou je nooit verlaten!
In jouw moeilijke momenten,
Daar waar je maar één paar voetstappen ziet,
Daar was het
Dat Ik je droeg!”

OKTOBER 2013**06 AVONDMAAL**

Voorganger Ernst Veen *Groen*
Ouderling Adri Leemput
Organist Joop van der Horst
Lezingen Hab 3:1-3, 16-19 / 2Tim 1:6-14
Luc 17:1-10
Collecte Gebouwen (kerk en pastorie)
Kindernevendienst Jelske

13 Voorganger Ernst Veen *Groen*

Ouderling Joëlle Segier
Organist Chris Klein
Lezingen 2 Kon 17: 24, 29-34
2 Tim 2:8-15 / Luc 17:11-21
Collecte Diaconaat
Kindernevendienst Jan

20 Voorganger Frank Marivoet *Groen*

Ouderling Philipp Bratfisch
Organist Henk Corporaal
Teksten Gen 32:22-31 / 2Tim 3:14 – 4:5
Luc 18:1-8
Collecte Protestantse Solidariteit
Kindernevendienst Ida

27 Voorganger Ernst Veen *Groen*

Ouderling Dirk Panhuis
Organist Joop van der Horst
Teksten Jer 14:7-10, 19-22
2Tim 4:6-8, 16-18 / Luc 18:9-14
Collecte Rwanda
Kindernevendienst Jelske

NOVEMBER 2013

- 03 AVONDMAAL**
- Voorganger Arie Poldervaart *Groen*
 Ouderling Joëlle Segier
 Organist Joop van der Horst
 Teksten Gen 12:1-8 / 2Tess 1:1-12
 Luc 19:1-10.
- Collecte Gebouwen (kerk en pastorie)
 Kindernevendienst Michiel
- 10** Voorganger Ernst Veen *Groen*
 Ouderling Adri Leemput
 Organist Chris Klein
 Teksten Jes 1:18-26 / 2Tess 2:13 – 3:5
 Luc 19:41-48.
- Collecte Theologische Faculteit Brussel
 Kindernevendienst Jan
- 17** Voorganger Ernst Veen *Groen*
 Ouderling Philipp Bratfisch
 Organist Henk Corporaal
 Teksten Ex 3:1-15 / 2Tess 3:7-13
 Luc 20:27-38.
- Collecte Protestantse Sociale Centra
 Kindernevendienst Ida
- 24** Voorganger Ernst Veen *Wit*
 Ouderling Dirk Panhuis
 Organist Edy Kühn
 Teksten Mal 3:19-24 (NBG 4:1-6)
 Openb 3:7b-12 / Luc 21:5-19
- Collecte Rwanda
 Kindernevendienst Jelske

DECEMBER 2013**01 AVONDMAAL**

Voorganger Frank Marivoet *Paars*
Ouderling Adri Leemput
Organist Joop van der Horst
Teksten Jes 2:1-5 / Rom 13:8-14
Matt 24:32-44.
Collecte Gebouwen (kerk en pastorie)
Kindernevendienst Ida

08 Voorganger Ernst Veen *Paars*

Ouderling Dirk Panhuis
Organist Chris Klein
Teksten Jes 11:1-10 / Rom 15:4-13
Matt 3:1-12
Collecte Wereld Aidsdag
Kindernevendienst Jan

15 Voorganger Ernst Veen *Paars*

Ouderling Philipp Bratfisch
Organist Henk Corporaal
Teksten Jes 35:1-10 / Jak 5:7-10
Matt 11:2-11.
Collecte Itabire
Kindernevendienst Michiel

22 Voorganger Ernst Veen *Paars*

Ouderling Joëlle Segier
Organist Edy Kühn
Teksten Micha 6:6-8, 7:1-7 / Rom 1:1-7
Matt 1:18-25
Collecte Rwanda
Kindernevendienst Ida

December 2013 (vervolg)

25	AVONDMAAL	KERSTMIS	<i>woensdag</i>
	Voorganger	Ernst Veen	<i>Wit</i>
	Ouderling	Dirk Panhuis	
	Organist	Joop van der Horst	
	Teksten	Gen 1:1-19 / 2Kor 4:5-6 Joh 1:1-14	
	Collecte	't Lampeke	
	Kindernevendienst	Ida, Jan, Jelske en Michiel	

29	Voorganger	Frank Marivoet	<i>Wit</i>
	Ouderling	Adri Leemput	
	Organist	Chris Klein	
	Teksten	Jes 61:10 – 62:3 Gal 3:23 - 4: 7 / Luc 2:33-40	
	Collecte	Diaconaat	
	Kindernevendienst	Jan	

JANUARI 2014

05	AVONDMAAL		
	Voorganger	Frank Marivoet	<i>Groen</i>
	Ouderling	Philipp Bratfisch	
	Organist	Henk Corporaal	
	Teksten	Jes 60:1-6 / Ef 3:1-12 Matt 2:1-12.	
	Collecte	Diaconaat	
	Kindernevendienst	wordt voorzien	

We horen kerk te weinig tegen neoliberale meritocratie

Het neoliberale maatschappijmodel maakt ons ziek en botst tegen zijn grenzen aan. “Een ideale tijd voor de fakkeldragers van normen en waarden om van zich te laten horen”, vindt Paul Verhaeghe (hoogleraar psychologie UGent) “Maar ik hoor ze niet.”

Jan De Volder | We leven in een kantelend tijdperk. De om zich heen grijpende economische en financiële crisis, in combinatie met een wijdverspreid onbehagen, toont aan hoe het neoliberale maatschappijmodel volop tegen zijn grenzen aanbotst. Met zijn kritiek op de neoliberale ‘meritocratie’ geldt Gents hoogleraar psychologie Paul Verhaeghe als een van de stemmen die dat inzicht het best vertolkt in ons taalgebied.

Het hallucinante aantal depressies, zelfmoorden, eet- en andere stoornissen wijst op een diep onbehagen in onze cultuur. Waar komt dat vandaan?

“Aan Sigmund Freud danken we het inzicht dat iedere maatschappij bepaalt wat normaal is en wat afwijkt van de norm. Elke samenleving draagt bij tot de identiteit van haar burgers en heeft door haar normen zowel ziek- als gezondmakende aspecten. Onze maatschappij is ingrijpend veranderd. (...). Tot de jaren 1970-1980 kreeg identiteit grosso modo vorm binnen het humanistische verhaal, of het nu socialistisch of christelijk geïnspireerd was. Nadien werd het neoliberale model dominant; dat is een vorm van pseudo-wetenschappelijk sociaal-darwinisme.”

De ‘survival of the fittest’ verdrong de solidariteits- en gemeenschapsgedachte?

“Ja. Vanaf toen kreeg je een struggle for life-model. Daarbij

werd de mens gezien als een competitief dier, dat gedreven wordt door zijn zelfzuchtige genen, waardoor hij permanent in strijd is. Met zijn concurrenten uiteraard, maar ook met zijn partner. Het model van de neoliberale meritocratie houdt voor dat jezelf verantwoordelijk bent voor je succes of je falen. Dat model creëert sociale angst, want je bent voortdurend in competitie met een bedreigende ander. De eigen identiteit wordt vastgehaakt aan economisch succes. Anders ben je een ‘loser’, een gestoorde. Dergelijk identiteitsmodel werkt ziekmakend: het genereert depressie en angst.”

Heeft meritocratie (model dat persoonlijke verdienste en inzet beter waardeert en verloont) ook geen goede kanten?

“Zeker. Ik ben er zelf een product van. Ik ben opgegroeid in een arbeidersgezin, maar mijn afkomst heeft mij niet verhinderd een loopbaan uit te bouwen aan de universiteit. Het probleem is de koppeling met het neoliberale model dat overal een op het randje af dodelijke competitie installeert. Het modale voorbeeld is het personeelsbeleid van een bedrijf als Enron: dank elk jaar de 20 procent minst productieve werknemers af, ook als er winst wordt gemaakt.” (...)

Sinds de jaren '90 dringt het marktdenken overal door: de overheid richt *overheidsbedrijven* op die de burger als klant behandelt. Leerlingen werden klanten van hun leerkrachten en een ziekenhuis werd een *zorgbedrijf*. Wat doet dat met ons?

Dat marktdenken hoort niet thuis in domeinen als zorg, onderwijs en justitie. Ik ben daar zeer radicaal in. De effecten ervan zijn desastreus. Een groot Antwerps ziekenhuis heeft zijn bedden voor psychiatrische zorg afgestoten en vervangen door bedden voor cardiologie; die leveren namelijk drie keer zoveel inkomsten op. Dat is een effect van het marktdenken. Denk ook maar aan de vermenigvuldiging van de diagnostische tests die

vaak compleet overbodig zijn, maar wel de kassa doen rinkelen. De vermarkting van de zorg is een dramatisch proces. Hetzelfde doet zich voor in het onderwijs.” (...) Het onderwijs werd hoe langer hoe meer gericht op het afleveren van persoonlijkheidsprofielen die passen in de neoliberale kenniseconomie. Het komt er wat scherp gesteld op neer dat het onderwijs leerlingen moet afleveren die ondernemers van zichzelf zijn en die hun verworven competentie kapitaliseren op de arbeidsmarkt. Vergeet de ‘Bildung’ van weleer, het moet opbrengen. (...) er bestaat geen onderwijs zonder normen en waarden. We zouden ons dus beter afvragen welke ethiek we willen meegeven, want nu worden regelrecht individualisme, egoïsme, hebzucht en geld verdienen gepromoot. Willen we dat echt?”

In een interview met Tertio sprak economist Geert Noels de hoop uit dat er uit de huidige crisis een nieuw model komt, dat zich laat vertalen als ‘minder en beter’. Volgt u hem?

“Ik ben ervan overtuigd dat we moeten inleveren. Dat is op zich niet zo erg, want zeker in West-Europa leven we nog ver boven onze stand. Zoals Noels denk ik inderdaad dat de crisis ook kansen biedt voor verbetering. De mensen zijn het immers beu. Daarbij moet wel een keuze worden gemaakt van duurzaamheid: onze inspanningen moeten niet dienen om de virtuele economie opnieuw op de been te helpen, maar wel om de maatschappij opnieuw leefbaar te maken. Daar liggen voor politici enorme verantwoordelijkheden. Morele instanties als de kerk zouden die boodschap ook moeten meegeven.”

Hoe ziet u de rol van de kerk?

“Wat we meemaken, gaat zodanig in tegen het humanisme. Zijn fakkeldragers moeten duidelijk spreken en stelling nemen. De huidige toestand zou toch een open deur moeten zijn voor het socialisme of het militante katholicisme? Maar ik hoor ze

niet. Over het algemeen vind ik dat vertegenwoordigers van ideologie en religie te weinig hun mond opendoen. Ze verschuilen zich vaak achter ‘er is geen alternatief’. (...)

Van welk maatschappijmodel bent u voorstander?

“Vanuit mijn vakgebied pleit ik voor het Scandinavische model. Studies tonen een significante correlatie aan tussen inkomensongelijkheid en agressie in de samenleving, mentale stoornissen, druggebruik, tienerzwangerschappen en slechte gezondheid. In West-Europa doen we het beter dan het Angelsaksische maatschappijmodel, maar we zitten op een hellend vlak. De Scandinavische maatschappijen doen het significant beter. Finland bijvoorbeeld is een land dat enorm investeert in onderwijs en opvoeding. Dat doen wij veel te weinig. Eigenlijk zijn kinderen bij ons niet welkom.”

Hoezo?

“Ondanks veel windowdressing investeren we niet echt in kinderen. Buren klagen over het lawaai van scholen en speelpleinen. Je moet eens met een kind op restaurant gaan. Een instelling als de Universiteit Gent met achtduizend werknemers, telt maar twee crèches. Dat kan toch niet. In Scandinavië moeten bedrijven en instellingen vanaf een bepaald aantal werknemers kinderopvang aanbieden. Iedereen die er met kinderen werkt, heeft een hogere opleiding en het schoolsysteem is er gericht op het kind zelf, niet op competitie enzovoort.”

U neemt vaak de ‘genotscultuur’ op de korrel. “We genieten ons te pletter, maar niemand is tevreden”, is een bekende onliner van u.

“De genotscultuur is een reactie op de patriarchale verbodscultuur waar we uitkomen. Dat model werd in 30 jaar tijd van tafel geveegd. Volgens de Franse psychoanalyticus,

Jacques Lacan, is het gebod van het über-ich sinds de jaren 1970: ‘jouis’ – geniet! Zo’n cultuur veegt het idee van het tekort volledig weg. Eeuwenlang leefden we in een cultuur die het ideaal van een totale bevrediging van de behoeften naar later en elders – desnoods in een hiernamaals – verwees. De grote godsdiensten zoals christendom en boeddhisme leren de mens omgaan met dat gemis, dat tekort. Het leven werd niet gezien als een langgerekt feest, veeleer integendeel. Nu groeit de jeugd op met het idee dat er voor ieder tekort een oplossing is die je je kunt aanschaffen als je maar geld genoeg hebt. Maar dat zorgt voor een kater, mooi benoemd door een Britse collega als ‘depressief genot’. Ondertussen kennen we zoiets als een vakantie-depressie.”

Kunnen we niet meer om met lijden en tekort?

“Ziekte en dood worden ontkend. Zelfs rouw wordt hoe langer hoe meer gezien als een stoornis. Wie een geliefde verliest, moet na enkele dagen weer aan het werk en krijgt xanax onder de neus geduwd. Want rouw mag niet langer dan twee weken duren. Terwijl we uit de psychiatrie weten dat een rouwproces twee jaar doorgaat. En er is geen dag zonder nacht: gelukservaring heeft te maken met het – ook kortstondig – invullen van een tekort, van een ontsnappen aan lijden. Vroeger werd kinderen geleerd naar iets te verlangen en de invulling van de behoefte uit te stellen, bijvoorbeeld door verlanglijstjes voor Sinterklaas. Nu wordt hun behoefte al de volgende dag bevredigd: is het niet door mama of door papa, dan door oma of de nieuwe vriendin van papa.”

Is de, op genot en competitie gerichte, westerling psychologisch niet uitermate fragiel geworden?

“In termen van identiteit was er vroeger ongetwijfeld meer stabiliteit. Identiteitsverlenende factoren als het gezin en de grote narratieve kaders waren stabiel. Vandaag leven we in

een ADHD-maatschappij: je moet voortdurend van hier naar daar springen, niet te lang in dezelfde job blijven hangen enzovoort. Zo installeert de fragiliteit zich. De uitvergroting daarvan is de borderline. Een individu dat te flexibel is geworden en geen fundament meer heeft.”

Hoe geraak je daaruit?

“Vanuit de vaststelling dat het gemeenschapsdenken niet direct terugkomt en dat we sterk individualistisch zijn geworden, denk ik dat we de vraag moeten stellen: wat maakt mij werkelijk gelukkig? Waarbij voel ik me goed? We zijn zodanig opgepept in ons artificiële zoeken naar succes, dat we die vraag nog amper stellen. Alle studies wijzen uit dat – vanaf een bepaald niveau van levensstandaard – meer inkomen niet gelukkiger maakt. Wat wel leidt tot welbehagen is de uitwisseling met anderen: iets geven en iets terugkrijgen. Al probeer ik in mijn vakgebied niet te vaak de grote woorden solidariteit, vriendschap, empathie en altruïsme te gebruiken, daar draait het uiteindelijk wel om.”

Paul Verhaeghe (56) is klinisch psycholoog en psychoanalyticus. Zijn boeken Liefde in tijden van eenzaamheid en Het einde van de psychotherapie vonden hun weg naar het grote publiek in binnen- en buitenland. In zijn boek Identiteit, stelt Verhaeghe dat de maatschappelijke en culturele context waarin we leven ons voorhoudt: “wie geen succes heeft, zal ziek zijn.”

Meer info via:

*<http://paulverhaeghe.psychoanalysis.be>
<http://www.psychoanalysis.ugent.be/pages/nl/artikels/artikels%20Paul%20Verhaeghe/Zijn%20we%20gelukkig.pdf>*

Loofhutten

Op 19 september begint dit jaar het Loofhuttenfeest. In Israël worden de hutten (sukkot) zo gebouwd dat je erin kan eten en slapen, naar het gebod uit Lev 23.42. Het boek dat met dit feest wordt gelezen, is Prediker (1), een niet zo bekend boek dat beroemd is geworden om het vaak geciteerde zinnetje ‘Er is niets nieuws onder de zon’. Vroeger ging het verhaal dat de rijkste man van Israel, koning Salomo, dit geschreven heeft. De koning vertelt daarin op teleurgestelde toon hoe uitgekeken hij is op al zijn rijkdom en al zijn kennis (1.9-11). Hij zucht dat hij alles al heeft en door niets meer verrast kan worden. Hij wordt er mistroostig van dat alles wat nieuw, leuk of interessant lijkt, niets meer is dan een herhaling is van wat al zo vaak is gedaan. Misschien is dit wel het ergste wat er bestaat: niet meer, nooit meer, verrast kunnen worden. Als je iedereen voorbij gestoken bent in rijkdom en in kennis, helemaal bovenaan staat en iedereen staat in jouw schaduw, dan komt de hardste klap: op eenzame hoogte ontdekken dat er niets nieuws meer is onder de zon, zegt een koning die het kan weten. Dan ontdek je hoe moeilijk het is om zin te blijven hebben in je leven, om je leven zinnig en zinvol te blijven vinden.

Wat als wij als welvarende Vlaming, levend in de bovenrand van de wereldeconomie deze boodschap zouden lezen vanuit een loofhut? Voor een weekje levend zoals miljoenen mensen overal op aarde in sloppenwijken heel hun leven moeten doen? Wat als we daarin ontdekken dat deze wijze koning gelijk heeft, dat alles hebben en alles weten veel triester is dan niks hebben en niks weten. Dan zouden we delen in een ervaring waarnaar heel de wereld op zoek lijkt. Dat blijkt wel als we de duizenden bezoekers in Jeruzalem proberen te tellen daar

speciaal voor Loofhutten zijn gekomen.

Ruim 2530 jaar geleden voorspelde Zacharia dat alle volken die Israël ooit vijandig gezind waren dit feest jaarlijks zouden komen vieren in Israël (Zach 14.16) en hij heeft gelijk gekregen. Duizenden Europeanen, hoe antisemitisch hun volken vroeger ook geweest waren, vliegen jaarlijks naar Jeruzalem om Loofhutten te vieren, dat zo een intercultureel festijn wordt. Ook van niet zo nieuwe dingen onder de zon kan je genieten en je hoeft natuurlijk niet naar Israël. Je kan ook thuis een loofhut bouwen, zoals duizenden gezinnen wereldwijd doen, spannend en leuk voor jong en oud. Maar laten we dan die koning niet vergeten en ons afvragen of we afgelopen jaar (2) niet onbewust precies aan het worden zijn waar hij zo voor heeft gewaarschuwd.

Het gebruik van dit boek met Loofhutten staat niet in de Bijbel of de Talmud, zoals wel het geval is voor het boek Esther dat met Purim (Maart) wordt gelezen. Prediker lezen met Loofhutten is van latere, middeleeuwse datum. De vroegste verwijzing komt uit de Midrash. De meeste Ashkenazische gemeenschappen doen hieraan mee. Veel Sefardische en Oosterse Joden lezen het boek een week later, de dag voor Simchat Torah ('de vreugde om de Wet').

Loofhutten wordt twee weken na het joods Nieuwjaar gevierd, dat op 3 september viel dit jaar.

Hans van Nes

Zie voor illustratieve tekenfilm
<http://www.youtube.com/watch?v=5wcG5v2BFQU>

Gemeentenieuws

Studievoormiddag – Bevrijden uit het Neoliberalisme

"Sociale en ecologische maatregelen zijn nodig, maar ze mogen niet de groei van onze economie in gevaar brengen." "In onze samenleving krijgt iedereen gelijke kansen Het probleem is dat niet iedereen ze wil grijpen." "Als je wil slagen in het leven, moet je hard werken, de ander altijd een stapje voor zijn en goed voor jezelf zorgen." "We moeten onze concurrentiekracht herstellen". "Er is geen alternatief!"

Het zijn maar een paar van de neoliberale 'evidenties' waarmee ons dagelijks om de oren wordt geslagen. Ze krijgen ruime weerklink en worden diep in ons brein en hart ingeslepen. Toch ervaren steeds meer mensen dat ze in de praktijk vaak niet het geluk, de rechtvaardigheid en de vooruitgang brengen die ze beloven. Het blijken mythes te zijn die onze gezondheid, onze samenleving en de planeet ernstige schade toebrengen. Gelukkig zijn er mensen die op zoek gaan naar andere opvattingen over mens en maatschappij.

Op deze studievoormiddag krijgen we eerst een inleiding over wat neoliberalisme precies inhoudt. Dan luisteren we naar getuigenissen van mensen die zich tegen de neoliberale gang van zaken verzetten en geloven dat een andere wereld mogelijk is. Hoe vinden zij daarbij brandstof in hun levensbeschouwing?

Tenslotte gaan de inleider, twee getuigen, en wij allen daarover in gesprek. Inleiding door **Natan Hertogen**: Wat is neoliberalisme? Natan werkt bij JES als trajectbegeleider van kwetsbare jongeren. Als activist is hij actief rond het thema 'arbeidsmarktbeleid'. Hij beschouwt zich als vrijzinnig.

Mohammed Haddou werkt als hulpverlener in De Sleutel. Hij wordt er geconfronteerd met de negatieve impact van het neoliberalisme en inspireert zich op de islam om hier weerwerk aan te bieden.

Elke Vandepierre is coördinator van de vormingsinstelling

Motief. Via emanciperend vormingswerk daagt ze mensen uit om neoliberale mythes in vraag te stellen en vindt daarvoor inspiratie in het christendom.

Zaterdag 12/10, 10-13u; De Markten, Oude Graanmarkt 5 Brussel
Inschrijven CvS, Belgradestraat 80, 2800 Mechelen
015/41.64.84 christenen.v.h.socialisme@skynet.be

Lees- en gesprekskring

Op woensdag 25 september begint een nieuwe cyclus van de lees- en gesprekskring. Dit najaar lezen we Marcus, het oudste evangelieboek, en ontdekken we dat de historische context in deze tekst tussen de regels goed aanwijsbaar is en van invloed is geweest op de inhoud van dit geschrift. We letten vooral op de Romeinse bezetting en de Joodse Oorlog (66-72) en in dat kader ook op de houding van de joodse religieuze leiders.

Over de religieuze situatie weten we veel uit de Bijbel zelf; voor de opstand tegen Rome gaan we te rade bij Flavius Josephus, de man die het persoonlijk heeft meegemaakt en beschreven in *De Joodse Oorlog*. In die context van bezetting en opstand stelde Marcus zich de vraag hoe joden en christenen nog kon geloven in de Messias en in Zijn weg van vrede en bevrijding.

Wij leven in een andere tijd, maar niettemin ook in een wereld vol “bezetting” en onvrede. Daarom gaan wij, mét Marcus, op zoek naar de vraag in hoeverre die thematiek van bezetting, gekoppeld aan de blijde boodschap van bevrijding, ook in onze tijd nog steeds actueel kan zijn.

De lees- en gesprekskring staat open voor iedereen, zowel binnen- als buitenkerkelijken.

Het is steeds raadzaam uw eigen bijbel mee te brengen.

In de koffiezaal naast de crypte; Jezuietenhuis, Waversebaan
220, 3001 Heverlee. Telkens van 20u tot 22u;

Data: 25/09, 9/10, 23/10, 6/11, 20/11; reservedatum: 27/11

Homo homini lupus(?): Een citaat buiten zijn context

Vaak hoort of leest men ergens de zegswijze homo homini lupus ‘de mens is een wolf voor de medemens’. Daarmee wordt dan bedoeld dat de mens, als een intrinsiek slecht wezen, op eigenbelang uit is ten koste van een ander. Als men die drie woorden op Google intikt, krijgt men onmiddellijk meer dan 700 000 citaten. Deze zegswijze wordt zo vaak herhaald dat men zou gaan geloven dat die op een algemene geldigheid kan bogen (“zo is het nu eenmaal”), of nog erger, dat men zich daar dan maar bij moet neerleggen als bij een onveranderlijke en onontkoombare natuurwet. Als we echter naar de herkomst van die zegswijze in zijn context gaan kijken, ontdekken we toch ook nog wel iets anders.

Velen weten niet waar die zegswijze vandaan komt. Vaak komt men bij Hobbes (1588-1679) en soms bij de Latijnse komedieschrijver Plautus (begin 2^e E.v.C.) terecht, maar vindt men nauwelijks enige context. Zelfs Plautus’ volledige zin wordt vaak niet geciteerd. Ook krijgt men de indruk dat *homo homini lupus* een al lang bestaand diepzinnig spreekwoord van de Romeinen is, terwijl het “maar” een rake zin uit een komedie is.

Thomas Hobbes

Velen denken dat de zegswijze uitsluitend op de Engelse filosoof Thomas Hobbes (1588-1679) terug te voeren is. Deze schrijft inderdaad in de *Dedication and Preface* van zijn werk *De Cive* (Latijnse versie 1642, Engelse versie 1651): “To speak impartially, both sayings are very true; *That Man to Man is a kind of God*¹; and that *Man to Man is an arrant*² *Wolfe*. The

¹ Vrij naar Seneca (*Ad Luc.* 95, 33): “*Homo, sacra res homini, iam per lusum ac iocum occiditur.*” ‘De mens, iets heiligs/onschendbaars voor de mens, wordt nu al voor de sport en de grap gedood.’

² *arrant* ‘doortrapt’.

first is true, if we compare Citizens amongst themselves; and the second, if we compare Cities.”

In dit citaat valt het op dat Hobbes de mens als goddelijk ziet in zijn relatie met de medeburger, en dat vooral de Staten wolven zijn. In de politieke filosofie van Hobbes (*de Cive* en *Leviathan*) is iedereen in de natuurtoestand vrij omdat er geen wetten zijn. Door geweld en vooral door list en bedrog kunnen mensen zich verrijken zonder zelf te moeten werken. Zo ontstaat er een ononderbroken oorlog van allen tegen allen. Slechts uit zelfbehoud ziet de mens soms af van geweld, mits anderen dat ook doen, waardoor vrede en veiligheid tot stand komen. Via een sociaal contract wordt het gebruik van geweld de uitsluitende bevoegdheid van de vorst. Van dat hele gedachtegoed van Hobbes blijft dus vaak niets meer over dan die drie fameuze Latijnse woorden die los van hun context worden geciteerd.

Plautus, Asinaria

Maar ook Hobbes' zinnetje zelf is uit zijn oorspronkelijk verband gerukt. In Plautus' komedie *Asinaria* 'Het ezelsgeld', komt een buitenlandse handelaar naar het huis van Demaenetus om aan de beheerder (een slaaf) Saurea twintig minae te betalen voor een aantal reeds geleverde ezels. De handelaar kent wel Demaenetus persoonlijk maar niet Saurea. De slaven Libanus en Leonides hebben inmiddels het plan opgevat om die twintig minae in handen te krijgen. Leonides zal zich voordoen als Saurea. Bij het huis van Demaenetus treft de handelaar Libanus en Leonides (alias Saurea) aan. Ondanks de mooie praat van Libanus en Leonides wil de handelaar eerst met Demaenetus spreken om zeker te zijn dat het geld aan Leonides/Saurea mag worden overhandigd. Leonides doet heel verongelijkt en beweert een eerlijke, betrouwbare persoon te zijn. De handelaar reageert: *'Misschien, maar toch ga je mij er*

niet toe brengen om jou, een onbekende, dit geld toe te vertrouwen. Een wolf, dat is de mens voor zijn medemens, geen mens, wanneer hij niet weet wat voor iemand hij is. (Lupus est homo homini, non homo, quom qualis sit non novit.)' (As. 494-495)

Op basis van wat er eerder in die komedie gebeurd is, kan de toeschouwer al raden wat er nu zal gebeuren. Leonides neemt de handelaar mee naar Demaenetus die inderdaad bevestigt dat Leonides de beheerder Saurea is. Demaenetus wil namelijk dat de twintig minae via Leonides en Libanus in handen komen van zijn losbandige en verliefde zoon die met een koppelaarster een exclusief huurcontract van één jaar over een hoertje wil afsluiten! En dat alles buiten weten van de echte beheerder en vooral van Demaenetus' vrouw. Deze hilarische komedie loopt wel niet goed af voor Demaenetus.

Naar een beter begrip

De volledige zin zoals die door Plautus is geschreven, geeft, beter dan Hobbes' zinnetje (vaak zelf buiten context geciteerd), weer hoe de menselijke verhoudingen zouden kunnen zijn. Een belangrijke factor is of de mensen (o.a. als economische partners) elkaar kennen. Als mensen en staten via allerlei banden en verbanden interactief zijn en elkaar goed kennen, dan kunnen mensen echt mensen zijn: ze zullen dan vriendelijk zijn zoals wolven dat ook onder elkaar zijn. Bekendheid en cohesie tussen de mensen zijn remedies tegen de fragmentatie van de maatschappij, het individualisme en het fatalisme. Als men blijft uitgaan van het hopeloze geloof dat *homo homini lupus est*, dan functioneert dat zinnetje zelfs niet als waarschuwing, maar zou het kunnen leiden tot een self-fulfilling prophecy, nl. dat de wolven als vanzelfsprekend inderdaad de grootste en lekkerste hapjes blijven krijgen. Want er bestaan inderdaad geldwolven. De laatste tijd heten ze vaak

“verpakkers van rommelkredieten”, “speculanten”, e.d. De vraag is of onder invloed van een aantal sterke *lupi* de inkomenskloof blijft groeien en de armoede nationaal en wereldwijd blijft toenemen of dat men stopt te geloven in een verlammeende vermeende natuurwet.

Dirk Panhuis

Wat is uw naam?

Hoe heet je? Wat is je naam? Die oerbijbelse vraag klinkt op in het verhaal van Lucas over de ontmoeting tussen Jezus en de bezetene. (Luc.8:26-39). Namen in de bijbel staan voor wie we zijn, voor onze levensinvulling. En zo is dit niet zomaar een vraag, maar een vraag naar onszelf, wie we zijn, waar we staan, hoe we leven...

Gebied van de Gerasenen

De genoemde vraag wordt door Jezus gesteld aan de bezeten man die hij tegenkomt op het moment dat hij voet aan wal zet in het gebied van de Gerasenen dat tegenover Galilea ligt. Dat gebied, let wel, was het gebied waar de Romeinse bezetting zich het meest deed gelden. Waar de Romeinen hun militaire en culturele macht hadden gevestigd met harde en ijzeren hand en waar derhalve bij uitstek het recht van de sterkste gold.

Vanuit de stad

En uitgerekend op het moment dat Jezus met zijn leerlingen voet aan wal zet in dat gebied der Gerasenen, precies dan komt hem een bezeten man tegemoet. Lucas vermeldt er bovendien uitdrukkelijk bij dat die bezetene niet zomaar uit het niets, maar *vanuit de stad* op Jezus tegemoet komt. Aldus legt Lucas een verbinding tussen 's mans bezetenheid, het gebied der Gerasenen en de stad. En zo staat de stad in dit verhaal te boek, niet als sjaloomstad, als stad van de vrede en de vrijheid, maar

omgekeerd, als door de macht bezette en bezeten stad, als stad nl. waar de harde wetten gelden van het Imperium Romanum. Als oord met een anti-humaan karakter waar met mensen maar gedaan wordt. Waar niet de mens in tel is, maar de macht. Niet de gerechtigheid, maar het recht van de sterkste. Niet de vrijheid, maar de bezetting.

Actueel

Het lijkt warempel de huidige wereldeconomie wel. In die zin is dit weer een zeer actueel verhaal. Een verhaal dat vertelt over mensen die bezet en bezeten raken in een wereld en samenleving die onmenselijke eisen aan ons stelt en ons aanzet en dwingt om te voldoen aan de obsessie van een ideaalbeeld dat onze menselijke spankracht en energie verre te boven gaat. Zie bv. alleen al de eindeloze reclameboodschappen die ons dagelijks als een vloedgolf van lucht-gespiegelde paradijselijkheid overspoelen. Waarmerk van een samenleving die ons opzweept tot nooit eindigende groei en prestatiezucht ten koste van ons welbevinden en van onze omgang met elkaar en met als beloning niet alleen een hoge bankrekening, maar ook stress, welvaartsziekten, depressie, burnout en verlies van werk en motivatie. Echter die falende mens zien we nooit in de reclame. De falende mens wordt zorgvuldig weggemoffeld achter de gesloten deuren van het ziekteverlof, de ziekenhuizen of in de volle wachtkamers van de huisarts.

Loser

En wie het niet lukt om aan het fata morgana van het hoge en verkondigde ideaalbeeld te voldoen heet al snel een “loser”. Wie het niet haalt of wie ten onder gaat aan de maatschappelijke druk om te voldoen aan het ideaalbeeld van de geslaagde en maakbare mens, wordt door diezelfde samenleving met de vinger gewezen. Falen wordt losgekoppeld van de maatschappelijke context en wordt vooral voorgesteld

als een individueel probleem. Ook dat hoort tot het systeem, zozeer zelfs dat ook zij die falen dit zelf zien als een hoofdzakelijk persoonlijke nederlaag. Dat het hen niet lukt mee te doen aan de wedren van het recht van de sterkste, de slimste, vitaalste, gelukkigste, de succesrijkste...

Het bezette (neo-liberale) denken

Vorig jaar, op een vormingsdag van vzw Motief, werd dat “het bezette denken” genoemd. (In het tijdschrift De Open poort van juni 2013 kan men daarover lezen, maar dat terzijde). Daarbij werd toen met name gedoeld op de neoliberale tendenzen in onze huidige maatschappij, maar het zou evenzeer van toepassing kunnen zijn op het Romeinse Rijk ten tijde van Jezus en dan met name in dat land der Gerasenen, daar waar Jezus die bezeten man ontmoet. En zo ligt in ons evangeliëverhaal over de bezeten man, allereerst de focus op een ziekmakende en onmenselijke samenleving.

Product van de samenleving

Kortom, dit verhaal gaat over samenleving die op de verkeerde weg is en aldus slachtoffers maakt. Dat wordt eens te meer duidelijk door Lucas' beschrijving van de ontmoeting tussen Jezus en de bezetene. Want, let wel, die ontmoeting vindt plaats precies op hetzelfde moment waarop Jezus voet aan wal zet in het land der Gerasenen. Bij Lucas lezen we dat als volgt: *Toen Jezus aan land stapte, kwam hem vanuit de stad een man tegemoet die door demonen bezeten was.* Dus simultaan met het aankomen in dat land, ontmoet Jezus de bezetene. Door het zo te beschrijven, nl. door middel van die gelijktijdigheid, legt Lucas een link tussen de bezetenheid van die man en het land waar de bezetene vandaan komt. Aldus laat de evangelist doorschemeren dat die bezeten man een product is van de samenleving waarin hij woont. Ook de ‘rotsgraven’ waarin hij woont zijn daarvan een illustratie. Kennelijk was er in dat land

der Gerasenen voor slachtoffers en voor hen die falen om overeind te blijven geen plaats. Alweer dringt de vergelijking met onze eigen tijd zich op, waarin we immers ook zo dikwijls zien dat zij die niet meer kunnen meekomen, onzichtbaar geworden zijn en daardoor in een maatschappelijk isolement zijn terechtgekomen.

Wat heb ik met jou te maken

Dan volgt, in de tekst van Lucas, de confrontatie tussen Jezus en de bezetene. De man ziet Jezus en het eerste wat hij zegt, nee brult, is: “Wat heb ik met jou te maken, Jezus, Zoon van de allerhoogste God”. En ja, inderdaad, als product van een systeem dat mensen bezet en bezeten maakt, zo iemand heeft inderdaad weinig met Jezus te maken, die immers altijd de mens vooropstelt en niet het systeem.

Legio

Het is veelbetekend dat de bevrijding van de bezetene wordt ingezet met de vraag naar zijn naam. Jezus spreekt de man daarmee aan met de oerbijbelse taal van de humaniteit. Hij spreekt de man aan op zijn oorspronkelijke en door zijn leefomstandigheden verdrongen diepste zelf. Wat is uw naam? “Hoe heet je?” “Legio”, zo noemt de bezeten man zichzelf. Een veelbetekende naam. Allereerst doet zijn naam denken aan het begrip “legioen”, waarmee ook de Romeinse legerregimenten werden aangeduid. Opnieuw dus een link met het Imperium Romanum. Opnieuw een link tussen zijn bezetenheid enerzijds en anderzijds de maatschappij waar hij in leeft: een samenleving waar de bezetter manu militari het recht van de sterkste heeft gevestigd. Naast het militaire begrip ‘regiment’, duidt het woord legio ook gewoon op een veelheid. Het woord Legio wil immers zeggen: ‘heel veel’ of ‘een grote menigte’. Kortom, als de bezetene zijn naam noemt, is er niet alleen de link met het Romeinse begrip voor regiment, maar zegt hij in

feite ook: Ik ben geen man uit één stuk, maar binnen in mij is het een allegaartje. In mijn binnenste ligt er van alles doorlekaar. ‘Neurotisch’ zouden we tegenwoordig zeggen. Of ‘overspannen’, ‘ontwricht’, ‘gedesoriënteerd’, burnout, ADHD, ‘zichzelf niet meer’... Hoe dan ook, duidelijk is dat hij als mens niet goed gedijt in dat door de Romeinen bezette land. Hij is daar zichzelf kwijtgeraakt, een bezetene geworden, bezet geraakt door demonen.

Ten onder

Na het optreden van Jezus trekken die demonen, volgens het verhaal, in een kudde zwijnen. Voor de Joden zijn dat onreine beesten. Daar horen ze thuis, die demonen. In de sfeer van de onreinheid. Dat wil in de Bijbel zeggen: de sfeer van het kwaad, onheil en het verderf. Dat is hun ware identiteit. En aldus, als onheilsmachten, zo is de boodschap, gaan ze ook ten onder. Net zoals de onheilsmachten in het direct voorafgaande verhaal van de storm op zee (Luc. 8: 22-25) eveneens het zwijgen werd opgelegd.

Begin van de medemenselijkheid

Wat is uw naam? Wie ben je? Zo vraagt Jezus aan de bezetene. Aldus worden ook wij ertoe aangezet na te denken over onze ware bestemming als mens. Zijn we geboren om gevangene te worden van de eigenwettelijke systemen die wij zelf in gang hebben gezet? Om mee te draaien in systemen die de wereldsamenleving geweld aandoen en kapot maken? Het is een vraag aan onszelf, maar meteen ook een vraag die wij elkaar moeten en mogen stellen. Want daar begint de medemenselijkheid. Door elkaar aan te spreken en te vragen: hoe heet je, wie ben je eigenlijk? Ook: wie zijn we voor elkaar?

Ernst Veen

Transsubstantiatie

Toen ik lang geleden nog in Leiden woonde, hadden we daar in een buitenwijk een oecumische kerk waarin niet alleen (toen nog) hervormden en gereformeerden elke zondag bijeenkwamen, maar ook de katholieken uit die wijk. Twee diensten per zondag, om negen uur en om halfelf. De beschikbare pastores, kerkeraadsleden en parochieraadsleden deden bij toerbeurt dienst. En elke zondag een viering van wat de protestanten avondmaal noemden en de katholieken eucharistie, maar wat er hetzelfde uitzag.

Dit had misschien nog jaren zo kunnen doorgaan, als niet het bisdom (Rotterdam) bezwaren had tegen deze diensten. De bisschop, Simonis, werd uitgenodigd om daarover te komen praten. En hij kwam inderdaad, voor wat een gedenkwaardige avond zou worden in de kerkgeschiedenis van Leiden-Noord. Simonis was allervriendelijkst, maar van meet af aan was duidelijk dat hij een verklaard tegenstander was van deze vorm van oecumene. En het was ook duidelijk dat hij eigenlijk geen goede argumenten had om ze te verbieden. Of toch ten minste in de ogen van buitenstaanders geen serieuze reden kon bedenken om het project af te blazen. Het gesprek was geanimeerd, en feitelijk bleek bijna iedereen het over allerlei belangrijke zaken eens. Enkele optimisten begonnen al te denken dat het met een sissers zou aflopen.

Tot het gesprek op avondmaal en eucharistie kwam. Daar zag Simonis zijn kans schoon. Schijnbaar argeloos stelde hij ineens de vraag wat er gedaan werd met het brood dat overbleef. Ik herinner me nog hoe de hervormde predikant, misschien wel een beetje uitdagend, uitlegde dat het overschietende brood aan de eendjes werd gevoerd.

Daarmee was de vergadering bijna onmiddellijk afgelopen. Het

feit dat het lichaam van Christus aan de eendjes gegeven werd, was meteen een breekpunt. Ik weet nog hoe de gereformeerde predikant iets mompelde over bijbelse broodkruimels die aan de honden toevielen, maar dat mocht niet baten. Simonis en zijn twee secondanten pakten snel hun biezen, onder toezeggen van een schriftelijke reactie op de avond. Die kwam er inderdaad, bijna per kerende post, en was niet gunstig voor deze prille vorm van oecumene.

De kerkvorsten die in 1215 op het Vierde Lateraans Concilie het dogma van de transsubstantiatie vastgesteld hebben, kunnen niet geweten hebben wat bijna achthonderd jaar later de consequenties van hun stap waren voor de kerkgemeenschap van Leiden-Noord. Dat mag je hun niet aanrekenen. Maar fascinerend blijft de vraag wat deze concilie-vaders ertoe bracht om in ernst iets vast te stellen wat sindsdien talloze theologen en katholieke geestelijken niet uitgelegd krijgen, namelijk dat door de consecratie het brood of de ouwel ook echt het lichaam van Christus wordt. Niet symbolisch, of maar een beetje, nee, echt en helemaal. Terwijl (en dat wordt niet ontkend) het er toch blijft uitzien als een stukje brood, het blijft ook zo smaken en geuren en aanvoelen, kortom: het blijft echt veel weg hebben van een stukje brood, maar nee, dat is het dan niet meer.

Kijk, met een hoop kerkelijke leerstukken kan je het oneens zijn, maar 't is wel duidelijk waarom men ze toch heeft afgekondigd. Maar die transsubstantiatie ontgaat me ten enen dele. Ik wilde wel dat Simonis ons dát op die gedenkwaardige avond in Leiden had uitgelegd.

Joop van der Horst

Protestantse Omroep vzw

Huis van het protestantsime Brogniestraat 44 – 1070 Brussel

Radio 1 – woensdag om 20u03

16/10 Bijbel actueel – De onrechtvaardige rechter, Lc 18:1-8
Bert Beukenhorst.

20/11 Mens voor de mensen zijn – Bijbel: vandaag ook nog?
Frank Marivoet.

18/12 Mens voor de mensen zijn – Wààr of écht gebeurd?
Frank Marivoet

Verantw.Uitg.: F.Marivoet, Celestijnenlaan 7/21, 3001 Heverlee.

Eén om 10u en Canvas laat (zondag)

06/10 Eredienst vanuit De Olijftak te Brasschaat (VPKB).

17/11 Eredienst vanuit Lokeren (Federale Synode).

25/12 *Woensdag* – Kerstviering in eurovisie.

Kerkdiensten (Waversebaan 220, Heverlee)**Met de Wagen**

via ring Volg op de ring richting Namen. Aan de Naamsepoort verlaat u de ring en neemt u de Naamseseenweg (N251) tot voorbij de spoorweg. Aan de lichten NA de spoorweg neemt u rechts de Hertogstraat. Deze komt uit op de Waversebaan, sla die links op. Voorbij het grote kruispunt is het Jezuïetenhuis.

via autostrade Neemt E314 afrit 15, u komt uit op de K. Boudewijnlaan (N264). Die kan u tot de ring volgen (zie boven). U kan ook net voorbij IMEC rechts de Celestijnenlaan inrijden. Aan de lichten op het T-kruispunt slaat u links de Willem de Croylaan in, op het Kantineplein volgt u de weg via de Hertog Engelbertlaan. Voorbij de spoorweg neemt u de eerste straat rechts (Waversebaan) en het Jezuïetenhuis is dan aan uw rechterkant

Met de Bus

Halte Leopold3/Engelbert: Lijn 337 Halte Waversebaan: Lijn 2, 520
Van daar is het even wandelen tot het Jezuïetenhuis

Aan het Jezuïetenhuis

Hier neemt u de meest linkse parking (pijlje PANAL vzw).

Op de parking is er een toegangsdeur tot het gebouw. U komt uit op een gang en volgt deze voorbij een speelzaal. Even verder is er op de linkerkant een ruimte met daar de toegangsdeur tot de kapel.

Verenigde Protestantse Kerk in België (VPKB)
Gemeente Leuven

Kerkdiensten	elke zondag om 10u
Kindernevendienst en –opvang	elke zondag tijdens de kerkdienst (niet in juli en augustus)
VPKB-Leuven	http://www.vpkleuven.be
Locatie Kerk	Crypte Jezüïetenhuis Waversebaan 220 – 3001 Heverlee
Predikant	Ernst Veen L. Beosierlaan 89 – 3010 Leuven 016/22 98 83 ernst.veen@telenet.be
Samenstelling kerkenraad	Philipp Bratfisch Henk Corporaal Adri Leemput Dirk Panhuis Joëlle Segier Ernst Veen
Samenstelling bestuursraad	Anton Gazenbeek Marleen Jannis Chris Lefebvre Freddy Verhoeven Maarten Wilbrenninck Ernst Veen, <i>van ambtswege</i>
Redactie	Adri Leemput Joop van der Horst Ernst Veen adri.leemput.kerk@gmail.com
Vrijwillige bijdragen	Protestantse Parochie Leuven IBAN BE93 0680 7857 4067 BIC GKCCBEBB

De kerkbrief verschijnt vier maal per jaar.

Bijdragen zijn steeds welkom en die kan u inleveren voor:

01/12 (winternummer)   01/03 (lentennummer)

01/06 (zomernummer)   01/09 (herfstnummer)